

თინათინ ნაკაშიძე

ქართული გეგნეარული
ბიბლიოგრაფიის
მოჭირნახულე

90

თბილისი — 1992

საქართველოს რესპუბლიკის კულტურის სამინისტრო

საქართველოს სახელმწიფო ეროვნული ბიბლიოთეკა

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს სახელმწიფო წიგნის პალატა

თინათინ ნაკაშიძე

ქართული მეცნიერული ბიბლიოგრაფიის
მოჭირნახულე

(თამარ კუცია-ღვალაძე)

თ ბ ი ლ ი ს ი — 1992

ნაშრომი ეძღვნება ცნობილი ქართველი მკვლევარ-ბიბლიოგრაფისა და პედაგოგის, თანამედროვე ქართული მეცნიერული ბიბლიოგრაფიისა და საბიბლიოთეკო საქმის ერთ-ერთი ფუძემდებლის, საქართველოს რესპუბლიკის საპატიო და დამსახურებული ბიბლიოთეკარის თამარ ნესტორის ასულ კუცია-ღვალაძის ცხოვრებასა და ნაყოფიერ მოღვაწეობას. მას დართული აქვს თ. კუცია-ღვალაძის შრომათა სრული ბიბლიოგრაფია.

ნაშრომი ეძღვნება გამოჩენილი ბიბლიოგრაფის დაბადებიდან 90-ე წლისთავს.

რედაქტორი: ისტ. მეცნ. კანდიდატი ლევან ურუშაძე

საქართველოს
მეცნიერული
ბიბლიოთეკა

F 68 027
3

თამარ კუცია-ღვავაძე

(ცხოვრება და მოღვაწეობა)

როგორც ცნობილია, საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დამყარებამ ნგრევისა და წადეკვის საშიშროება შეუქმნა ქართულ ეროვნულ კულტურას. ჭეშმარიტ პატრიოტთა უპირველეს მოვადეობად იქცა ჩვენი უმდიდრესი კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა. ამგვარ პირობებში კულტურის სამსახურში ჩადგა ქართველ ბიბლიოგრაფთა და ბიბლიოთეკათმცოდნეთა სახელოვანი პედაგოგები: ივანე (ვანო) ციციშვილი, გიორგი ბაქრაძე, ვიქტორ მროსე. პარმენ ჭანიშვილი, პეტრონ ხუნდაძე, დიმიტრი მარკუვიჩი, თამარ კუცია-ღვავაძე, ნიკოლოზ ღორთქიფანიძე, თინათინ ნაკაშიძე, თამარ მაჭავარიანი, ანასტასია კასრაძე, დევან ეგორაშვილი და სხვანი. ეს ის თაობა გახდავთ, რომლის თითოეულმა წარმომადგენელმა, მიუხედავად საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის უდმობედი, ანტიქართული პოლიტიკისა, მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება ეროვნული მცენიერული ბიბლიოგრაფიისა და საბიბლიოთეკო საქმის განვითარებას, ქართული წიგნის პოპულარიზაციას შეაღია.

სწორედ ამ პედაგოგ ერთ-ერთი საუკეთესო წარმომადგენელი გახდათ შესანიშნავი მამულიშვილი, ქართული კულტურის უანგარო მოღვაწე, გამოჩენილი მკვლევარი-ბიბლიოგრაფი და საბიბლიოთეკო საქმის თვალსაჩინო ორგანიზატორი თამარ ნესტორის ას. კუცია-ღვავაძე, რომლის გმირული ცხოვრება მრავალმხრივ მისამაძი და სამაგალითოა.

დაიბადა იგი 1902 წლის 22 თებერვადს ქუთაისის გუბერნიის სენაკის მაზრის დაბა აბაშაში. მამამისი — ნესტორ მეთოდეს ძე კუცია (ხუცია, 1876—1912) სამეგრელოში ცნობილი ხე-ტყის მრეწველი და კომერსანტი, თავისი დროისათვის ფრიად განათლებული პიროვნება ყოფიდა. ქართული კლასიკური ლიტერატურის ჩინებულად მცოდნეს თავადაც საუკეთესო საოჯახო ბიბლიოთეკა ჰქონდა (აღსანიშნავია, რომ მან ზეპირად იცოდა „ვეფხისტყაოსანი“). იგი არჩეული იყო

სენაკის მაზრის თვითმმართველობის ხმოსნად და აბაშის ორკლასიანი ნორმალური სასწავლებლის მზრუნველთა საბჭოს წევრად. ნესტორ კუციას თაოსნობით სამკითხველოები გაიხსნა მის მშობლიურ სოფელ სუჯუნასა და აბაშაში. გარდა ამისა, მისი გარდაცვალების შემდეგ მის სახლში იქნა გადატანილი აბაშის სკოლა. გარდაიცვალა იგი სრულიად ახალგაზრდა — 36 წლისა 1912 წელს. უნდა აღინიშნოს, რომ კუციათა ეს შტო სასულიერო წოდებას ეკუთვნოდა და ქადაგებონ თამარის წინაპრები ხუციას გვარს ატარებდნენ. სუჯუნის წმ. გიორგის ცნობილი ეკლესიის წინამძღვარი იყო თ. კუცია-ღვავაძის ბაბუის მამა ნიკოლოზი, რომელსაც ცოლად ჰყავდა საეკლესიო აზნაურ ნოშტარას ასული (მწერად ლეტი მეგრედის ბაბუის და). ბაბუამისი — დეკანოზი მეთოდე ხუციაც ხსენებული ეკლესიის წინამძღვარი იყო. მეთოდეს მეუღლე (ქ-ნ თამარის ბებია) გახდნათ შეძლებული თავადის, დადიანების მსახურთუხუცესის ასული სადომე მიქაძე.

ქადაგებონ თამარის დედა — ელისაბედი (1880—1922) წარმოშობით აზნაურის, მღვდელ სოფრომ გაბიდიას ასული, საოჯახო საქმით იყო დაკავებული.

საგულისხმოა, რომ ქადაგებონ თამარის ნათლიები იყვნენ ცნობილი მრეწველი ტრიფონ თოფურია (აკადემიკოს ვარდამ თოფურიას მამა) და გამოჩენილი მრეწველი, ქვედმოქმედი და საზოგადო მოღვაწე აკაკი ნოშტარია (რომელიც ბიძაშვილად ერგებოდა ნესტორ კუციას).

აი, ამგვარ გარემოცვაში აღიზარდნენ თამარ კუცია-ღვავაძე და მისი უფროსი და — ცნობილი ექიმი-პედიატრი. საქართველოს დამსახურებული ექიმი ანა (ანიკო) კუცია-ჩოჩია (1898—1964).

პირველდაწყებითი განათლება თამარმა აბაშაში მიიღო — 1916 წელს დაამთავრა აბაშის ორკლასიანი ნორმალური სასწავლებელი.

1917 წელს იგი ჩამოვიდა თბილისში და ჩაირიცხა სახანო განათლების კურსებად წოდებულ კერძო გიმნაზიაში, რომელიც მისი დირექტორის პატივსაცემად „შადვა ნუცუბიძის კურსებად“ იყო ცნობილი.

კურსებზე შადვა ნუცუბიძის ვარდა ასწავლიდნენ ქართველი ერის საუკეთესო შვილები: ვასილ ბარნოვი (ბარნავედი), გიორგი გენტიანი, გიორგი ახვლედიანი, ერასტი ფალავა, დიმიტრი უზნაძე, თედო ბეგიაშვილი, ადექსანდრე მდივანი, ტროფიმე ხუნდაძე, ელისაბედ ჯამბაკურ-ორბელიანი, ადექსანდრე ნეიშანი და სხვები. სასწავლებელს ყურადღებას არ აკლებდა დიდი ივანე ჯავახიშვილი.

სწორედ აქ გაიცნო ქაღალტონმა თამარმა თავისი მომავალი მე-
უღლე — თვალსაჩინო იურისტი და საზოგადო მოღვაწე. 20—30-იანი
წლების ქართული ეროვნული მოძრაობის (1921 წლის ბრძოლებისა და
1924 წლის ამბოხების) აქტიური მონაწილე ევგენ (გენო) არტიმონ ძე
ღვადაძე (1900—1937), რომელსაც სამუდამოდ დაუკავშირა ბედნიერ
წელს. აღსანიშნავია, რომ ევგენ ღვადაძე 1918—1925 წლებში იყო
მემარჯვენე ფედერალისტი, 1922—1924 წლებში დამკომის რწმუნე-
ბული. 1925 წლის შემდგომ იგი იზიარებდა პოლიტიკური ერთობის
„თეთრი გიორგი“-ს მსოფდმხედველობას. ღვადაძემს ეყოდათ ოთხი
შვიდი, რომელნიც დღეს წარმატებით მოღვაწეობენ ქართული მეცნიე-
რებისა და კულტურის ამა თუ იმ დარგში. სამწუხაროდ, საბედისწერო
1937 წელმა არ დაინდო ეს ბრწყინვალე ოჯახი, სამუდამოდ შავებში
გამოაწყო ქაღალტონი თამარი. რომელიც სიცოცხლის ბოლომდე ერთ-
გული იყო სახელოვანი მეუღლისა, მისი ნათელი ხსოვნისა.

გინანზია თამარ კუცია-ღვადაძემ 1920 წელს დაამთავრა. მომ-
დევნო 1921 წელს კი იგი ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო უნივერ-
სიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტის სიტყვიერების დარგზე.
აქ მისი მასწავლებლები იყვნენ ივანე ჯავახიშვიდი, ადექსანდრე ცაგა-
რედი, გრიგოლ წერეთელი, კორნელი კეკელიძე, გიორგი ახვლედიანი, იუს-
ტინე აბუდაძე, შადვა ნუცუბიძე, ღიმიტრი უზნაძე და სხვა სახელოვანი
მეცნიერნი. აღსანიშნავია, რომ მისი სადიპლომო შრომის „ზაქარია და
ბესიკ გაბაშვილების შემოქმედება“ ხელმძღვანელი იყო პროფესორი
ადექსანდრე ცაგარედი (1844—1929), პეტერბურგის ცნობილი ქართ-
ველოლოგიური სამეცნიერო სკოლის ერთ-ერთი მამამთავარი. ნაშრომის
ოპონენტი (რეცენზენტი) კი გახლდათ ივანე ჯავახიშვიდი.

უნივერსიტეტში სწავლის წლებში თ. ღვადაძემ ზედმიწევნით შე-
ისწავლა ძველი ბერძნული ენა (1922—1925 წლებში მას ბერძნულს ას-
წავდიდნენ აკადემიკოსი გრიგოლ წერეთელი და დოცენტი ათანასე ჯვარ-
შენიშვიდი). გადაწყვეტილი იყო კიდევ მისი ედინბურგის ფილოლოგიის
კათედრაზე საპროფესოროდ მოსამზადებლად დატოვება, მაგრამ მან
ბიბლიოგრაფიისა და ბიბლიოტეკის დარგში მუშაობა არჩია, უარი
თქვა რა ბრწყინვალე სამეცნიერო კარიერაზე. თვითონ ამ არჩევანს გა-
მართებულად თვლიდა და სიცოცხლის ბოლომდე ამაყობდა, რომ თანა-
მედროვე ქართული მეცნიერული ბიბლიოგრაფიისა და რესპუბლიკაში სა-
ბიბლიოთეკო საქმის ერთ-ერთი მესაძირკვე იყო. გარდა ბერძნულისა
თ. ღვადაძე კარგად ფლობდა გერმანულ ენასაც (გერმანულს მას ცნობი-

დი გერმანიისტი იდ. ყოფილმა ასწავლიდა).

1925 წელს თამარ ღვადამე წარჩინებით დაასრულა უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტი.

შრომითი საქმიანობა ქაღალტონმა თამარმა სრულიად ახალგაზრდამ — 18 წლისამ დაიწყო 1920 წელს, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის განათლების სამინისტროს საქმეთა მმართველად. 1923 წლის დამდეგამდე პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის მე-3 საცდელ-საჩვენებელ შრომის სკოლაში, ასწავლიდა ქართულ ენასა და ლიტერატურას. ამასთან, 1922 წლის სექტემბრიდან საბიბლიოთეკო დარგშიც დაიწყო მუშაობა. ამიერიდან მთელი მისი ხანგრძლივი ცხოვრება საქართველოში საბიბლიოთეკო საქმის წინსვლა-განვითარებას, დარგის კვალიფიციური კადრების მომზადებას შეაღია, მხარში ედგა რა ვანო ციციშვილს, გიორგი ბაქრაძესა და ვიქტორ ბროსეს.

1922 წელს ყოფილი ა. ს. პუშკინის სახელობის საქაღაქო ბიბლიოთეკის ბაზაზე (ხსენებული ბიბლიოთეკა არსებობდა 1910 წლიდან) დაარსდა საქართველოს განათლების სახალხო კომისარიატის სკოლის-გარეშე განათლების რესპუბლიკური სახლის ბიბლიოთეკა, რომელსაც ცაჯკე შენობა ჰქონდა დათმობილი. მისმა დირექტორმა ვანო ციციშვილმა (1880—1942) ბიბლიოთეკის დაარსებისთანავე სამუშაოდ მიიწვია 20 წლის თამარიც. უნდა ითქვას, რომ ეს წიგნთსაცავი ქართული კულტურის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კერას წარმოადგენდა. ხსენებული წლის ოქტომბერში თ. კუცია-ღვადამე ჩარიცხულ იქნა ბიბლიოთეკის მუდმივ შტატში უფროსი ბიბლიოთეკარის თანამდებობაზე. ივანე ციციშვილმა უმად შენიშნა ახალგაზრდა მუშაკის მონღომეა და მისი ნათელი ნიჭი.

1924 წელს თ. ღვადამე დაინიშნა ბიბლიოთეკის სამკითხველთა გამგედ, 1925—1930 წლებში კი, ბიბლიოთეკის გაუქმებამდე, იგი იყო დირექტორის მოადგილის მოვალეობის შემსრულებელი. ასე, დროის მცირე მონაკვეთში თამარი იქცა ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელ მუშაკად, ვანო ციციშვილის მარჯვენა ხელად. ქაღალტონი თამარი კურირებდა გამოფენების მოწყობის საქმეს და ბიბლიოგრაფიული განყოფილების მუშაობას.

1924 წლიდან თამარ კუცია-ღვადამე ჩაება კვლევით-ბიბლიოგრაფიულ საქმიანობაში. აღნიშნულ წელს იგი არჩეულ იქნა „ტფილისის ბიბლიოთეკებში დაცული ქართული წიგნების შეერთებული კატალოგის შემ-

დგენი კომისიის“ შემადგენლობაში. 1925 წელს, კომისიის მუშაობის ერთი წლისთავზე გამოსაცემად იქნა მომზადებული „ტიფლისის ბიბლიოთეკების ქართული წიგნების შეერთებული კატალოგი“-ს პირველი ნაწილი (1921—1924 წლების აღწერილობანი). ამ კატალოგის შედგენას დაემთხვა თ. კუცია-ღვადაძის უშუალო მონაწილეობით პირველი ქართული საბიბლიოთეკო და ბიბლიოგრაფიული ჟურნალის „წიგნის მეგობრის“ დაარსება. 1925 წლის დამდეგს გამოიცა ამ ჟურნალის პირველი-მეორე ნომრები, რომელსაც ვრცელი (5-ფორმიანი) დამატების სახით ცაღვე აქვს დართული დასახელებული კატალოგი. ეს იყო თამარ ღვადაძის მონაწილეობით შედგენილი პირველი მნიშვნელოვანი ბიბლიოგრაფიული ნაშრომი. გათვადისწინებული იყო კატალოგის მეორე ნაკვეთის გამოცემა. მაგრამ, ხედისუფლების ყოვლად უსაფუძვლო განკარგულებით შეწყდა ჟურნალ „წიგნის მეგობრის“ გამოცემა.

1925 წლიდან თამარ ღვადაძე ნაყოფიერ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა საქართველოს განსახკომის, შემდეგ კი კულტურის სამინისტროს ერთწლიან მუდმივმოქმედ საბიბლიოთეკო კურსებზე. ამ კურსებზე ასწავლიდა იგი თითქმის ოთხი ათეული წლის მანძილზე. გარდა ამისა, 1938—1942 წლებში იგი ღებულებს კითხულობდა თბილისის საბიბლიოთეკო სასწავლებელში, რომელიც იმხანად პოლიტიკანათლების სასწავლებლად იწოდებოდა. ნახევარსაუკუნოვანი ნაყოფიერი მოღვაწეობის მანძილზე ქადატონ თამარის ხედში აღიზარდა დღეს უკვე გამოცდილი და ცნობილი ათობით სპეციალისტი.

1930 წელს განსახკომის სკოლისგარეშე განათლების რესპუბლიკური სახლის ბიბლიოთეკა გაუქმებულ იქნა და მისი მთელი წიგნაღი ფონდი გადაეცა საქართველოს სახელმწიფო რესპუბლიკურ (საჯარო) ბიბლიოთეკას (რომელიც დღეს სახელმწიფო ეროვნულ ბიბლიოთეკად იწოდება).

იმავე წელს თამარ კუცია-ღვადაძე დაინიშნა სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკის ცენტრალური წიგნთსაცავის გამგის მოადგილედ. გამგე იყო იაკინთე ღისაშვიდი, რომელსაც საბიბლიოთეკო საქმის არაფერია გაეგებოდა. ამიტომ, ფაქტიურად, თამარი წარმართავდა ბიბლიოთეკის ამ უდიდესი და უმნიშვნელოვანესი ქვედანაყოფის მთელს მუშაობას.

ამავე დროს, იგი განაგრძობდა კვევით მოღვაწეობას. 1928 წელს გამოიცა აკაკი წერეთლის „ჩრუდი თხზულებები“-ს მე-4 ტომი, რომელსაც დართული აქვს თამარ ღვადაძის მიერ შედგენილი ვრცელი

ბიბლიოგრაფია „აკაკის დირიკა“, რომელიც წარმოადგენს სამჭროთა-ნი
 რიოდში აკაკის შემოქმედების პირველ მნიშვნელოვან ბიბლიოგრაფიულ
 გამოკვლევას.

1927 წელს თ. ღვალაძის უშუალო მონაწილეობით საქართველოს
 განსახკომის ცენტრალური აპარატის ბიბლიოთეკის ბაზაზე დაარსდა სა-
 ხადხო განათლების სახელმწიფო რესპუბლიკური ბიბლიოთეკა, რომელიც
 დღეს იაკობ გოგებაშვილის სახელს ატარებს.

1934 წლის სექტემბერში ქ-ნი თამარი დაინიშნა საქართველოს
 საჯარო ბიბლიოთეკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ქვედანაყოფის —
 რარიტეტსაცავის (იშვიათი წიგნების განყოფილების) გამგედ, ამ თა-
 ნამდებობაზე მან ვ. ბროსე შეცვალა.

იმავე წელს თ. კუცია-ღვალაძემ აქტიური მონაწილეობა მიიღო
 „საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკის შრომები“-ს და-
 არსებაში. აღნიშნული გამოცემა გამოდოდა მხოლოდ ექვსი წლის მან-
 ძილზე (სულ გამოიცა 5 ტომი).

„ღიტირატურული გაზეთი“-ს 1934 წლის 24-ე ნომერში გამოუ-
 ვყენდა თ. ღვალაძის მიერ შედგენილი ბიბლიოგრაფიული ნარკვევი: „უც-
 ხოელი და რუსი ავტორები ტფილისზე“.

მნიშვნელოვანია მისი დამსახურება ქართველთა შორის წერა-კით-
 ხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წიგნთსაცავისა და ილია ჭავჭავა-
 ვაძის პირადი ბიბლიოთეკის დამუშავებაში. ამ საქმეში იგი უანგაროდ
 ედგა მსარში ქართული წიგნის დიდ მოჭირნახულეს, რესპუბლიკის სა-
 პატიო და დამსახურებულ ბიბლიოთეკარს ქაღმატონ თამარ მაჭავარი-
 ანს (1895—1979).

1937 წლის 9 აგვისტოს დიდი უბედურება დაატყდა თავს თამარ
 ღვალაძეს — დააპატიმრეს ევგენ ღვალაძე. მან, საპყრობიდეში ჩავარ-
 დნილმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა თავისი უზადო კაცთმოყვარეობა და
 სუდიერი სიმტიკიცე — ხელი არ მოაწერა არც ერთ აქტს, რომლებიც
 საფრთხეს უქმნიდა უდანაშაულო ადამიანთა სიცოცხლეს. იმავე წლის
 ოქტომბრის დამდეგს ბინძური განაჩენი სისრულეში იქნა მოყვანილი.
 ასე დაქვრივდა ქაღმატონი თამარი, ასე დაკარგა მამა მისმა ოთხმა
 შვილმა. მაგრამ როდი მოტყდა, როდი დაყარა ფარ-ხმადი: აღზარდა სა-
 ხედოვანი მამის ღირსეული შვილები. არც თავის საქმეს უღადატა, შე-
 მართებით ემსახურა რა მას ათეული წლების მანძილზე.

1938 წლის ოქტომბრამდე მოღვაწეობდა თამარ კუცია-ღვალაძე
 საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკაში.

ხსენებულ წელს „საჯარო ბიბლიოთეკის შრომები“-ს მე-4 ტომში გამოქვეყნდა მის მიერ თამარ მაჭავარიანთან ერთად შედგენილი პირველი ბიბლიოგრაფია „შოთა რუსთაველი უცხოეთის ლიტერატურაში“.

1938 წლის ოქტომბრის დამდეგს თ. ღვალაძე სამუშაოდ რესპუბლიკის სახელმწიფო წიგნის პალატაში მიიწვიეს. 1939 წლის სექტემბრამდე მუშაობდა უფროს ბიბლიოგრაფად და განყოფილების გამგის მოადგილედ, ხოლო 1939—1942 წლებში კი წიგნის პალატის მთავარ ბიბლიოგრაფად.

წიგნის პალატაში ქაღალტონ თამარის გადასვლის დროისათვის პალატამ დაიწყო მუშაობა „ქართული წიგნი“-ს 1629—1920 წლების მასალების მომცველი კაპიტალური, მონუმენტური ბიბლიოგრაფიის შესადგენად, რაშიც იმთავითვე აქტიურად ჩაება თამარ კუცია-ღვალაძეც.

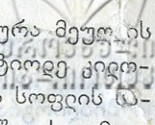
გარდა ამისა, იგი აქტიურად მონაწილეობდა პალატის პერიოდული ბიბლიოგრაფიული გამოცემების შედგენა-რედაქტირებასა და რეცენზირებაში. მის მიერ იქნა შედგენილი „გაზეთის სტატიების მატიანის“ 1939 წლის მე-2, 1940 წლის მე-12 და 1941 წლის მე-7 ნომრები. მანვე მიიღო მონაწილეობა „რეცენზიების ბიბლიოგრაფიის“ (1930—1938 წლების აღწერილობანი) შედგენაში.

1941 წელს გამოიცა წიგნის პალატის ოთხწლიანი დაულაღავი შრომის შესანიშნავი ნაყოფი: „ქართული წიგნი“-ს პირველი მონუმენტური ტომი (1629—1920 წლების მასალები), რომლის ერთ-ერთი შემდგენელი იყო თამარ კუცია-ღვალაძე. მას ეკუთვნის ამ გამოცემის 1893—1898 და 1905—1907 წლების მასალების აღწერილობანი.

სწორედ ამ პერიოდში თ. ღვალაძეს ქრისტინე შარაშიძესთან ერთად ახლო საქმიანი კონტაქტები ჰქონდა დიდ ივანე ჯავახიშვილთან, რომელიც ხსენებული ტომის მეცნიერ-კონსულტანტი გახლდათ. ქაღალტონ ქრისტინესა და ქაღალტონ თამარს ხშირად უხდებოდათ ივ. ჯავახიშვილთან სტუმრობა როგორც მუზეუმში, ისე შინ. სამწუხაროდ, დიდი მეცნიერი ვერ მოესწრო წიგნის გამოცემას.

1941 წელს თ. კუცია-ღვალაძის მონაწილეობით დაარსდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ცენტრალური სამეცნიერო ბიბლიოთეკა.

1942 წლის ივლისში თ. ღვალაძე იძულებული გახდა თავი დაენებებინა წიგნის პალატაში მუშაობისათვის. ომის პირობებში დახმარე-

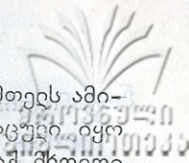

მის გარეშე რთული იყო ოთხი შვილის რჩენა. მან მიაშურა მეუღლეს მშობლიურ სოფელ სვერს (სოფელი ჭიათურიდან თხუთმეტიოდე კილომეტრითაა დაცილებული) და იმავე თვის დამდეგს დაინიშნა სოფლის საშუალო სკოლის დირექტორის მოადგიედ — სასწავლო ნაწილის გამგედ და ისტორიის მასწავლებლად. მცირე ხანს დირექტორის მოვალეობასაც ასრულებდა. სულ სამი წელი იმუშავა ქაღალტომმა თამარმა სვერის საშუალო სკოლაში, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მან ღრმა კვალი დატოვა როგორც მრავალრიცხოვან მოწაფეებში, ისე მთელი რაიონის მოსახლეობაში. ყოველივე ეს განაპირობა მისმა უზადო პედაგოგიურმა ნიჭმა და ადლომ, მისმა პრინციპულობამ და ამავე დროს, საოცარმა გულისხმიერებამ. იგი ჭეშმარიტად ნოვატორი პედაგოგი გახლდათ — მის მიერ შემუშავებული მეთოდით რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე ისწავლებოდა რაიონში ქართული ენა — ლიტერატურა და ისტორია.

მის ყოფილ მოწაფეთა შორის დღეს არაერთი თვალსაჩინო სპეციალისტი და მოღვაწეა. მათ შორის შეიძლება დავასახელოთ ქართული თოჯინური თეატრის დიდი მოჭირნახუდე, ცნობილი თეატრმცოდნე, საქართველოს საბაღო არტისტი შოთა ცუცქერიძე, თვალსაჩინო პედაგოგი, დამსახურებული მასწავლებელი იოსებ ბიწაძე და სხვანი. თამარ ღვალაძის პედაგოგიური ნიჭის დასტურად მოვიყვანთ ერთ ადგილს მისა ყოფილი მოწაფის წერილიდან:

„მშობლიურად ამიანო, პატივცემული თამარ მასწავლებელი. მე თქვენი მოწაფე ვიყავი, თქვენს მიშვენიერ სულში ჩემს პატარა აზრს თანაგრძნობა უპოვნია. ამიტომ გუდწირფელობა იმორჩილებს ჩემს გონებას და იძულებული ვარ ვაღიარო მხოლოდ თქვენთან, ვაღიარო ის, რაც არ მინდა მოვიგონო. რაც ჩემთვის ძნელი იყო და სულისშემხუთავი...“ და ყოფილი მოწაფე თავის საწუხარს, დარღს უზიარებს, რჩევას თხოვს ძვირფას მასწავლებელს. წერილი 1948 წლით არის დათარიღებული. იშვიათი შემთხვევაა, მით უმეტეს დღევანდელი დღისათვის!

1945 წელს ქაღალტონი თამარი მიწვეულ იქნა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბოტანიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკის გამგედ. 1946—1951 წლებში პარალელურად განაგებდა მეცნიერებათა აკადემიის თბილისის ცენტრალური ბოტანიკური ბაღის სამეცნიერო ბიბლიოთეკას. ბოტანიკის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკას თ. კუცია-ღვალაძე სათავეში ედგა პენსიაზე გასვდამდე — 1970 წლის ივნისამდე. სწორედ მისი ხედმძღვანელობით იქცა ეს ბიბლიოთეკა ბოტა-

ნიკური დიტერატურის უმდიდრეს და უდიდეს წიგნთსაცავად მთელს ამი-
ერკავკასიაში. მისი პენსიაზე გასვლის დროსათვის აქ დატყუდი იყო
200.000-ზე მეტი ნაბეჭდი ერთეული (1945 წელს კი აქ მხოლოდ
45.000 ტომი ინახებოდა). თ. ლვადამის დროს გადაეცა ბიბლიოთეკას
გამორჩენილი ბოტანიკოსების, აკადემიკოსების: ნ. ბუშის, ა. გროსპე-
ნიმისა და დ. სოსნოვსკის მდიდარი პირადი ბიბლიოთეკები. ქაღაბტონ
თამარის ხედმძღვანელობითა და მონაწილეობით იქნა დამუშავებული
თითოეული მათგანი.

1947 წელს საქართველოს წიგნის პალატის მიერ გამოიცა თ. ლვა-
დაძის „ქართულ მუსიკალურ ნაწარმოებთა ბიბლიოგრაფია. 1872—
1946“, რომელზე მუშაობაც ავტორმა დაიწყო ჯერ კიდევ 1939 წელს
გამორჩენილი ბიბლიოგრაფის დოცენტი გიორგი მაქრაძისა და სახეღვან-
თქმული კომპოზიტორის პროფესორ დიმიტრი არაყიშვილის თხოვნით.
ხსენებული ბიბლიოგრაფია წარმოადგენს პირველ მნიშვნელოვან, ცაღვე
წიგნად გამოცემულ ბიბლიოგრაფიულ ნაშრომს ქართული მუსიკალური
კულტურის დარგში. ამდენად, თამარ ლვადამე სამართლიანად ითვლება
ქართული მუსიკალური ხელოვნების ბიბლიოგრაფიული კვლევის ფუძემ-
დებლად.

აქვე უნდა ითქვას, რომ ქაღაბტონ თამარის ეს ნაშრომი მოხსენ-
ებულდია „დიდი სამართა ენციკლოპედიის“ მეორე გამოცემაში. რო-
გორც მუსიკისმცოდნეობის დარგში შესრულებული ერთ-ერთი საუკე-
თესლო შრომა (იხ. სტატია „ნოტოგრაფია“). თამარ კუცია-ლვადამე
იყო პირველი ქართველი მკვლევარი-ბიბლიოგრაფი, ვის ნაშრომსაც წი-
ლად ხვდა პატივი ამ მეტად პრესტიჟულ გამოცემაში მოხსენიებისა.

ქაღაბტონი თამარი მუდამ სინარჯდით იგონებდა შეხვედრებს გა-
მორჩენილ ქართველ კომპოზიტორებთან დიმიტრი არაყიშვილთან, დევან
ფადიაშვილთან, ანდრია ბადანჩივაძესთან...

ამის შემდეგ თ. ლვადამის თაოსნობით წიგნის პალატაში დაარსდა
სპეციალური პერიოდული გამოცემა „ნოტების მატთანე“.

იმავე 1947 წელს თამარ ლვადამე აირჩიეს საქართველოს მეცნი-
ერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის საბიბლიოთეკო სამეცნიერო სამჭოს
წევრად და მის შენადგენლობაში ირიცხებოდა 1975 წლამდე. აქ იგი
წლების მანძილზე კურირებდა აკადემიის ბიოლოგიისა და სოფლის მე-
ურნეობის განყოფილებების სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციების
(ბოტანიკის, ზოოლოგიისა და პალეობიოლოგიის ინსტიტუტები, მცე-
ნარება ბიოქიმიის დაბორატორია, თბილისის, სოხუმისა და ბათუმის

ბოტანიკური ინსტიტუტი

ბოტანიკური ბაღები) სამეცნიერო მიზნით შეიქმნა მუშაობას. ვარდა აკადემიის საბიბლიოთეკო სამსახურს, თამარ ლვადაძე სხვადასხვა დროს არჩეული იყო საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკის, რესპუბლიკის სახელმწიფო წიგნის პალატის, მეცნიერებათა აკადემიის ცენტრალური სამეცნიერო ბიბლიოთეკის, ბოტანიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო სამსახურების წევრად. 1950—1960 წლებში თავმჯდომარეობდა ინსტიტუტის ადგილკომს. 1949—1960 წლებში ქაბაძის თამარი ხელმძღვანელობდა აკადემიის საბიბლიოთეკო სამსახურს ბიოლოგიისა და სოფლის მეურნეობის განყოფილებების ბიბლიოთეკების შემოწმებელ კომისიას.

1950—1951 წლებში გამოცემილია „ტექნიკა და შრომა“ თამარ კუცია-ლვადაძის თანავტორობით გამოსცა წიგნის პალატის მიერ მომზადებული „ქართული წიგნის“ II ტომის პირველი და მეორე ნაკვეთები (1921—1945 წლების მასალები). მას ეკუთვნის ამ გამოცემის 1921—1933 წლების აღწერილობები.

ღიღია თამარ ლვადაძის დამსახურება ქართული ბოტანიკური მეცნიერების ბიბლიოგრაფიული კვლევის საქმეში, როგორც ამ მიმართულების ფუძემდებლისა. ჯერ კიდევ 1941 წელს საქართველოს ბოტანიკური საზოგადოების პერიოდული ჟურნალის „მცენარეთა გეოგრაფიისა და სისტემატიკის ნარკვევების“ მე-10 გამოშვებაში დაიბეჭდა ბიბლიოგრაფიული საძიებელი: „მცენარეთა გეოგრაფიისა და სისტემატიკის ნარკვევების“ 1—10 გამოშვებების შინაარსი, მცენარეთა (დათინური) სახელწოდებებისა და სტატიების მაჩვენებელი“, 1958 წელს ნარკვევების მე-20 გამოშვებაში დაიბეჭდა ანალოგიური ბიბლიოგრაფია (მე-2—მე-20 გამოშვებების მასალებისა).

1956 წელს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობამ გამოსცა „თბილისის ბოტანიკის ინსტიტუტის პერიოდული გამოცემების სტატიების მაჩვენებელი. 1895—1955“, ხოლო 1960 წელს იგივე გამომცემლობამ გამოსცა „თბილისის ბოტანიკის ინსტიტუტის შრომების ბიბლიოგრაფია. 1933—1959“.

1961 წელს თ. ლვადაძემ მიიღო სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ღენინგრადის ბოტანიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკის გამგის, საბიბლიოთეკო დარგის ცნობილი და აღიარებული სპეციალისტის დ. დებედვის წერილი: «Искренне благодарю Вас за присланный мне «библиографию работ Тбилисского ботанического института», составленный Вами. Книга эта явля-

ется ценным вкладом в библиографию грузинской ботаники и будет постоянно использоваться ботаниками и библиографами».

1965 წელს ქაღაბტონმა თამარმა შეადგინა ფუნდამენტური ნაშრომი: „თბილისის ბოტანიკური ბაღის შრომების ბიბლიოგრაფია. 1890—1965“, რომელიც სამწუხაროდ, დღემდე ხელნაწერის სახით ინახება ბოტანიკური ბაღის ბიბლიოთეკაში. ამ შრომის გამოცემა უდიდეს სამსახურს გაუწევდა როგორც ბოტანიკოსებს, ასევე ბიბლიოგრაფებს.

1968 წელს გაზეთ „სახანხო განათლების“ 28 აგვისტოს ნომერში გამოქვეყნდა ტ. კასრაძისა და თ. ჯვარცხელიანის სტატია: „ბიბლიოგრაფია — ახალ მოთხოვნათა დონეზე“.

1969 წელს თბილისში ჩატარდა სსრ კავშირის ბოტანიკური საზოგადოების მე-4 ყრილობა. ამ ყრილობისათვის საქართველოს ბოტანიკური საზოგადოებისა და ბოტანიკის ინსტიტუტის მიერ მოეწყო ვრცელი ბრწყინვალედ ორგანიზებული გამოფენა „ბოტანიკა სამჭოთა საქართველოში“. გამოფენის ერთ-ერთი ორგანიზატორი და დირექტორი იყო ქაღაბტონი თამარი.

როგორც ყრილობის მონაწილეებმა, ისე რესპუბლიკის მეცნიერებათა აკადემიის ხელმძღვანელებამ მაღალი შეფასება მისცეს ამ მნიშვნელოვანი გამოფენის მოწყობისას თამარ ჯვარცხელიანის მიერ გამოჩენილ ორგანიზატორულ ნიჭს.

1960 წელს თ. ჯვარცხელიანმა ვ. უზნაძესთან და ს. თურნავასთან ერთად მონაწილეობდა სსრ კავშირის ბიბლიოთეკების მუშაკთა საკავშირო თათბირ-სემინარის მუშაობაში, რომელიც მოეწყო ქ. დენინგრადში.

1970 წელს, შრომითი მოღვაწეობის ორმოცდაათ წლისთავზე ქაღაბტონმა თამარმა გადაწყვიტა პენსიაზე გასვლა. თუმცა ნაადრევად ბოტანიკის ინსტიტუტის დირექციამ, ბოტანიკურმა საზოგადოებამ და ცენტრალურმა სამეცნიერო ბიბლიოთეკამ ჩაატარეს თამარ კუცია-ჯვარცხელიანის მოღვაწეობის 50 წლისთავისა და მისი პენსიაზე გაცელების აღსანიშნავი საღამო, რომელზეც არაერთი თბილი, სამადლობელი სიტყვა ითქვა ჯვარცხელიანისადმი და მისი მისამართით. მასვე მიეძღვნა ინსტიტუტის კედლის გაზეთის „სამჭოთა ბოტანიკოსის“ მთელი ნომერი. მოვიყვანთ ნაწყვეტებს საღამოს ზოგიერთი მონაწილის გამოსვლისა.

„ბიბლიოთეკა მსოფლიო აზროვნების საუნჯეა, კარგი ბიბლიოთეკა ხომ საუნჯეთა საუნჯე. ბიბლიოთეკაშია თავმოყრილი მსოფლიო აზ-

როვნების საუკეთესო ნიმუშები და რამდენადაც იგი სრულდება, იმდენადაც ნად მისი მრევლი უფრო ხადისით და ხარბად დაეწაფება ამ ცოდნის წყაროს. მიბდიოთეკა კი იქმნება მხოლოდ ამ ანკარა წყაროს დიდი მოსიყვარულისა და მოამავის მიერ. ჩვენი მიბდიოთეკა ერთ-ერთი ასეთი საუნჯეა, მისი დიდი მოყვარული და მოამავე კი ქაღაბტონი თამარია“ (აკადემიკოსი ნიკო კეცხოვედი).

„ჩვენი კოლექტივის შრომით ფრონტის ტოვებს ვადმონხილი, პატივცემული ქაღაბტონი თამარი. მისი ხანგრძლივი, უმწიკველი სამსახური, თითოეულისადმი გულისხმიერი დამოკიდებულება დიდი მადლობის გრძნობითაა ასახული ჩვენს ვუდში“ (აკადემიკოსი ვლადიმერ მენაძე).

„როგორც მიბდიოთეკის ვამვე, თამარ ღვადაძე ფასდაუღებელი, შეუღარებელი იყო. მხოლოდ მან მისცა ჩვენს ინსტიტუტს ნამდვილი მიბდიოთეკა ამ სიტყვის საუკეთესო გაგებით“ (პროფესორი დუბა კემუღარია-ნათაძე).

„თამარ ღვადაძე ახლო გავიცანი და მას დავუმეგობრდი იმ პერიოდში, როდესაც ჩვენ ერთად „საქართველოს ფლორის“ პირველ გამოცემაზე ვმუშაობდით. იმისდა მიუხედავად, რომ მაშინ უკვე არსებობდა ქართული ბოტანიკური ტერმინოლოგია, დადგენილი ზ. ყანჩაველის, ნ. კეცხოვედის და შემდგომ ად. მახაშვილის მიერ, ის მთლიანად ვერ აკმაყოფილებდა სახეობათა აღწერისათვის საჭირო დახვეწილ ტერმინოლოგიას და ხშირად დეტალების აღსანიშნავად გადაუჭრედ დაბრკოლებებს ველობეზობდით. ბოტანიკურ აღწერათა თავისებური დაკონური სტილის დასადგენად ჩვენ მოვიშვედიეთ თამარის ზედმიწევნითი ცოდნა ქართული სიტყვისა და მისი კაზმუდისტიყვიერება¹. ახად საქმეს თამარი მისთვის ჩვეული ენთუზიაზმითა და ენერგიით შეხვდა. ბევრი საათი გაგვიტარებია ერთად სტამბაში თუ თამარის ბინაზე (რომელიც სტამბის გვერდით იმყოფებოდა) კორექტურის და სტილის სწორებაში. როცა მშრადი დიაგნოზების კითხვა-სწორება მოგვებურდებოდა, თამარი ქართული პოეზიის საუკეთესო ნიმუშებს გეკიოზხავდა გატაცებით“ (დოცენტი ანა ხარაძე).

ქაღაბტონ თამარის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან არც პენსიაზე გასვლის შემდეგ დაანება თავი საყვარედ საქმეს. იგი რამდენიმე

¹ თ. ღვადაძე იყო „საქართველოს ფლორის“ პირველი გამოცემის მე-3—მე-8 ტომების სტილისტური რედაქტორი.

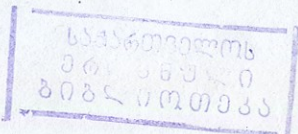

წლის მანძილზე ვახდლათ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის საბიბლიოთეკო სამეცნიერო საბჭოს წევრი—კონსულტანტი (1971—1974 წლებში), საჭირო რჩევა-დარიგებებს აძლევდა საბიბლიოთეკო დარგის მუშაკებს.

1983 წელს მან მუშაობა დაასრულა „ქართულ მუსიკალურ ნაწარმოებთა ბიბლიოგრაფიაზე“, რომელიც მოიცავს 100 წლის (1871—1971) მასალების აღწერილობებს. ბიბლიოგრაფიაში შესულია პირველი ვარიანტიც შევსებული და შესწორებული სახით. ეს ფუნდამენტური, ძვირფასი შრომა, რომელსაც გამოსაცემად საქართველოს სახელმწიფო ეროვნული ბიბლიოთეკის მუსიკალური ლიტერატურის განყოფილების გამგე ა. მიგინიეიშვიდი და ავტორის შვიდიშვიდი, ისტ. მეცნ. კანდიდატი ღვან ურუშაძე ამზადებენ, გამომცემლობა „განათლება“-ში დაისტამბება.

1984 წელს თ. ღვალაძემ შეადგინა „პროფესორ გრიგოლ ფილიმონის ძე წერეთლის ბიბლიოგრაფია“, რომელიც ხელნაწერის სახითაა დაცული.

1-0023
თამარ კუცია-ღვალაძეს ეკუთვნის არაერთი გამოქვეყნებული და ხელნაწერი მოგონება გამოჩენილ ქართველ მწერლებზე, მეცნიერებსა და საზოგადო მოღვაწეებზე. მოსაგონარი კი ძალზედ ბევრი ჰქონდა. ჯერ კიდევ 1923—1937 წლებში ევგენ და თამარ ღვალაძეების ბინა განოვის (აწ გადაკეთონის) ქუჩის № 9 სახლში ერთგვარ ლიტერატურულ საღონს წარმოადგენდა. აქ ხშირად იყრიდნენ თავს ამ ოჯახის ახლო მეგობრები: თედო სახოკია, გიორგი ახვედიანი, ადექსანდრე წერეთელი, ვახტანგ კოტეტიშვილი. გადაკეთონ ტაბიძე, ვიქტორ შროსი, მარიამ ხოშტარია, ხარიტონ ვარდოშვიდი, ივანე ციციშვილი, სეით ღვდარიაანი, პეტრე ქავთარაძე და სხვა სახელოვანი მოღვაწენი. მათ გარდა, გენო ღვალაძე მეგობრობდა ივანე ჯავახიშვილთან, შადვა ნუცუბიძესთან, ადექსანდრე ვაჩიშვილთან, ღუარსამ ანდრონიკაშვილთან, ვასილ წერეთელთან (იგი ბატონ ევგენის ნათლია ვახდლათ), ტერენტი გრანდელთან, ტიციან ტაბიძესთან, გრიგოლ რომაქიძესთან (ღიღი მწერალი ღვალაძეების უფროსი შვილის ღონდას ნათლია იყო)... ქადაბატონ თამარის მეგობრები იყვნენ შადვა აფსაიძე, ვარდამ თოფურია, დედო გეგეჭკორი, ქრისტინე შარაშიძე, დავით კასრაძე, ბაბო წერეთელი, ქეთევან დათიკაშვილი...

ქართული დიტირატიურის სიყვარული მშობლების წყალობით ბავშვობიდანვე მოსდგამდა თამარ ღვადაძეს. 1921—1923 წლებში მან რამდენიმე მცირე დიტირატიურული ნარკვევიც კი გამოაქვეყნა გაზეთ „ტრიბუნა“-ში.

1973 წელს გამომცემლობა „მერანმა“ აკადემიკოს ნიკო ვეციანიველის რედაქციითა და წინასიტყვაობით გამოსცა პირველი მსოფლიო ომის დროს უდროოდ დაღუპული შესანიშნავი ქართველი პოეტის გრიგოლ მეგრელიშვილის („მთის ნიავი“) დექსებისა და პოემების კრებული „შუქურვარსკვლავი“. ამ კრებულის მასალების უდიდესი ნაწილი მოძიებულ და შეკრებილ იქნა თამარ ღვადაძის მიერ. გარდა ამისა, მან შეკრიბა გრ. მეგრელიშვილის სხვა უცნობი დექსები, რომელთა გამოქვეყნება არ დასცადდა.

გადაკტიონისა და იოსებ გრიშაშვილის არაერთი შესანიშნავი ქმნილების პირველმხენედი ყოფილა იგი...

სახელოვანი მკვლევარ-ბიბლიოგრაფისა და პედაგოგის დამსახურება ეროვნული კულტურის წინაშე აღნიშნულია არაერთი ჯილდოთი. 1941 წელს მას მიენიჭა უფროსი მეცნიერ თანამშრომლის სამეცნიერო წოდება, 1960 წელს საქართველოს საპატიო, ხოლო 1962 წელს რესპუბლიკის დამსახურებული ბიბლიოთეკარის საპატიო წოდებები. 1961 წელს თ. ღვადაძე დაჯილდოვდა საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელით.

1986 წლის 26 დეკემბერს ქართულმა კულტურამ მძიმე დანაკლისი განიცადა — თითქმის 85 წლისა გარდაიცვალა თანამედროვე ქართული მეცნიერული ბიბლიოგრაფიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, ცნობილი მკვლევარი-ბიბლიოგრაფი და პედაგოგი თამარ ნესტორის ასული კუცია-ღვადაძე. მისი ნამოღვაწარი, ნათელი სახელი ოქროს ასოებითაა აღბეჭდილი ქართული წიგნთმცოდნეობის ისტორიაში.

1. თამარ კუცია-ღვალაძის შრომები

1. ივ. ციციშვილი, ვ. ბროსი, ბ. ბერუღაშვილი, თ. კუცია-ღვალაძე და სხვ. ტფილისის ბიბლიოთეკების ქართული წიგნების შეერთებული კატალოგი. ნაკვეთი 1 (1921—1924 წწ.). — ქურო. „წიგნის მეგობრის“ (1925, № 1—2) და-მატება. 125 გვ.
2. თ. კუცია-ღვალაძე.
აკაკის ლირიკა (ბიბლიოგრაფიულ-ქრონოლოგიური საძიებელი). — აკაკი წე-რეთელი. რჩეული თხზულებანი, ტ. 4, ტფილისი, 1928, გვ. 285—331.
3. თ. კუცია-ღვალაძე,
უცხოელი და რუსი ავტორები ტფილისზე (ბიბლიოგრაფიული ნარკვევი). — გაზ. „ლიტერატურული გაზეთი“, № 24, 1934.
4. თ. მამაგვარინი, თ. კუცია-ღვალაძე.
შოთა რუსთაველი უცხოეთის ლიტერატურაში (ანოტირებული ბიბლიოგრა-ფია). — საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკის შრომები, ტ. 4, ტფი-ლისი, 1938.
5. თ. კუცია-ღვალაძე.
გაზეთის სტატიების მატიანე, № 2, თბილისი, 1939. — საქართველოს სახელ-მწიფო წიგნის პალატის გამომცემლობა, 1939.
6. თ. კუცია-ღვალაძე.
გაზეთის სტატიების მატიანე, № 12 (1940). საქართველოს სახელმწიფო წიგ-ნის პალატის გამომცემლობა, თბილისი, 1940.
7. თ. კუცია-ღვალაძე და სხვ.
გაზეთის სტატიების მატიანე, № 7 (1941). — საქართველოს სახელმწიფო წიგნის პალატის გამომცემლობა, თბილისი, 1941.
8. თ. კუცია-ღვალაძე და სხვ.
რეცენზიების ბიბლიოგრაფია (ქართული წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები. 1930—1938 წწ.). საქართველოს სახელმწიფო წიგნის პალატის გამომცემლობა, თბილისი, 1941. 58 გვ.
9. თ. კუცია-ღვალაძე, ძრ. შარაშიძე, თ. ნაბაშიძე, ვ. ჯოჯოხაძე და სხვ. (წიგნის პალატის კოლექტივი).

ქართული წიგნი. ბიბლიოგრაფია. ტ. I (1629—1920 წწ.). საქართველოს სა-
ხელმწიფო წიგნის პალატის გამომცემლობა. თბილისი, 1941. 560 გვ.

10. თ. კუცია-ღვალაძე.

„მცენარეთა სისტემატიკისა და გეოგრაფიის ნარკვევების“ 1—10 გამოშვებების შინაარსი, მცენარეთა ლათინური სახელწოდებებისა და სტატიების მაჩვენებელი. — „მცენარეთა სისტემატიკისა და გეოგრაფიის ნარკვევები“, გამოშვება 10. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი, 1941. გვ. 63—137.

11. თ. კუცია-ღვალაძე.

ქართულ მუსიკალურ ნაწარმოებთა ბიბლიოგრაფია (1872—1946 წწ.). საქართველოს სახელმწიფო წიგნის პალატის გამომცემლობა. თბილისი, 1947. 155 გვ.

12. თ. კუცია-ღვალაძე და სხვ.

ქართული წიგნი. ბიბლიოგრაფია. ტ. მე-2 (1921—1945 წწ.). ნაკვ. 1. გამომცემლობა „ტექნიკა და შრომა“, თბილისი, 1950, 819 გვ.

13. თ. ღვალაძე.

თბილისის ბოტანიკის ინსტიტუტის პერიოდული გამოცემების სტატიების ბიბლიოგრაფიული მაჩვენებელი (1895—1955 წწ.). საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა. თბილისი, 1956. 86გვ.

14. თ. ღვალაძე.

„მცენარეთა სისტემატიკისა და გეოგრაფიის ნარკვევების“ მე-11—მე-20 გამოშვებების შინაარსი, მცენარეთა ლათინური სახელწოდებებისა და სტატიების ბიბლიოგრაფიული მაჩვენებელი. — „მცენარეთა სისტემატიკისა და გეოგრაფიის ნარკვევები“, გამოშვება მე-20, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა. თბილისი, 1958. გვ. 63—89.

15. თ. ღვალაძე.

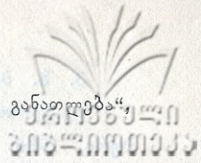
თბილისის ბოტანიკის ინსტიტუტის შრომათა ბიბლიოგრაფია (1933—1959). საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა. თბილისი, 1960. 157 გვ.

16. თ. ღვალაძე.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის თბილისის ცენტრალური ბოტანიკური ბაღის შრომათა ბიბლიოგრაფია (1890—1965 წწ.). თბილისი, 1965. ხელნაწერი (ინახება თბილისის ცენტრალური ბოტანიკური ბაღის სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში). 500 გვ.

17. თ. კუცია-ღვალაძე და სხვ.

ქართული წიგნი. ბიბლიოგრაფია. ტ. 2 (1921—1945 წწ.). ნაკვ. მე-2. გამომცემლობა „ტექნიკა და შრომა“, თბილისი, 1951, 570 გვ

18. ტ. პასრაძე, თ. ღვალაძე.

28 ბიბლიოგრაფია ახალ მოთხოვნათა დონეზე. — გაზ. „სახალხო განათლება“ აგვისტო, 1968.

19. თ. ღვალაძე.

აკადემიკოსი ივანე ჯავახიშვილი — ქართული მეცნიერული ბიბლიოგრაფიისა და საბიბლიოთეო საქმის მოღიარებულე. — გაზ. „თბილისის უნივერსიტეტი“, № 29, 1968.

20. თ. ღვალაძე.

ვასილ წერეთელი. — გაზ. „ლიტერატურული საქართველო“, 9/IX—1988.

21. თ. ღვალაძე.

შინაარსიანი ცხოვრება (მოგონება ქრისტინე შარაშიძეზე). — „წიგნის სამყარო“, 13/VII—1988.

22. თ. ღვალაძე.

მცირე მოგონება „შალვა ნუტუბიძის კურსებზე“. — გაზ. „სახალხო განათლება“, № 101, 1968.

23. თ. ღვალაძე.

ქართულ მუსიკალურ ნაწარმოებთა ბიბლიოგრაფია (1871—1971 წწ.). გადაცემულია გამომცემლობა „განათლება“-ში. 600 გვ.

II. თ. კუცია-ღვალაძის რედაქციით გამოცემული შრომები.

ორნიშნა საავტორო ტაბულები, შედგენილი კეტერის მეთოდის მიხედვით (სახელმძღვანელო). საქართველოს სახელმწიფო წიგნის პალატის გამომცემლობა, თბილისი, 1941.

2—7. ავტორთა კოლექტივი.

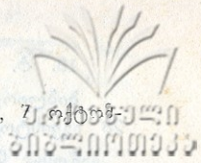
საქართველოს ფლორა. ტტ. მე-3—მე-8. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი, 1947—1955 (სტილესტური რედაქტორი).

III. ლიტერატურა თ. კუცია-ღვალაძეზე

1. ს. თურნაძე.

ერთ-ერთი უძველესი (თამარ ღვალაძეზე და საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის თბილისის ბოტანიკური ბაღის სამეცნიერო ბიბლიოთეკაზე). — გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 18 ოქტომბერი, 1960.

2. დიდი საბჭოთა ენციკლოპედია. მე-2 გამოცემა. ტ. 30, მოსკოვი, 1954. გვ. 197 (სტატია „ნოტოგრაფია“).

3. ზ. მიწაძე.

ლევწომოსილი ბიბლიოგრაფი. — ჟურნალი „წიგნის სამყარო“, 7 კვირეული
ბერი, 1986.

4. თაყარ კუცია-ღვალაძე (ნეკროლოგი). — გაზ. „თბილისი“, 27 დეკ.,
1986.

5. თ. ნ. კუცია-ღვალაძე (ნეკროლოგი). — ჟურნალი „წიგნის სამყარო“,
14 იანვარი, 1987.

6. თ. ნაბაშიძე.

ქართული მეცნიერული ბიბლიოგრაფიის მოჭირახეულე. თბილისი, 1992,
22 გვ.

გადაეცა წარმოებას 8. 04. 92, ხელმოწერილია დასაბეჭდად 14. 04. 92

ქალაქის ზომა $60 \times 84^{1/16}$. ბეჭდვა: მაღალი ნაბეჭდი თაბახი 1. 75

ტ. 250

ფასი 2 მან.

3

F 68:624

